

عملکرد دهیاران زن در فرآیند توسعه روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان رشت)

زهرا مهربخش: کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

عیسی پوررمضان*: استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ وصول: ۱۳۹۶/۴/۵، تاریخ تایید: ۱۳۹۶/۸/۳۰

چکیده

اگر امروزه توسعه روستایی را راهبردی بدانیم که به منظور بهبود زندگی اقتصادی، اجتماعی، محیطی و... گروه خاصی از مردم به مرحله اجرا درآمده است؛ در این صورت رابطه معناداری میان شرح وظایف دهیاران و توسعه روستایی قابل مشاهده می‌باشد. این پژوهش بر آن هست تا اهدافی را که توسعه روستایی به دنبال آن است در عملکرد دهیاران زن مورد بررسی قرار دهد. در این راستا هدف پژوهش حاضر، ارزیابی و تحلیل عملکرد دهیاران زن در مقایسه با عملکرد دهیاران مرد می‌باشد که در ابعاد زیست محیطی، اقتصادی - اجتماعی و کالبدی در فرآیند توسعه روستاهای مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است.

نوع تحقیق توصیفی - تحلیلی و اطلاعات مورد نیاز آن از دو روش اسنادی و پیمایشی به دست آمده است. جامعه آماری روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت است. برای بررسی عملکرد زنان ۱۲ روستا در بخش مرکزی که دارای دهیار زن بوده‌اند و ۱۲ روستا که دارای دهیار مرد بوده‌اند، انتخاب شده و تعداد ۳۷۰ پرسش‌نامه به روش نمونه‌گیری تصادفی در بین روستاییان توزیع شده است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که زنان در بخش‌های مختلف توسعه روستایی دارای عملکرد متفاوتی بوده و بیشترین عملکرد آنها براساس نظرسنجی و آزمون آماری جان فریدمن در عرصه کالبدی - فیزیکی روستا و در زمینه اقتصادی می‌باشد که در مجموع دهیاران زن در بسیاری موارد از مردان پیشی گرفته و میزان رضایت مردم از آنان زیاد است.

کلیدواژگان: مدیریت روستا، دهیاران زن، توسعه روستایی، بخش مرکزی، شهرستان رشت.

مقدمه

مدیریت، مهمترین عامل در حیات، رشد و بالندگی یک جامعه است و در روند حرکت از وضع موجود به سوی وضع مطلوب را کنترل می‌کند. یکی از محورهای اساسی در تحلیل مسائل روستایی، توجه به ساختار مدیریت در این جوامع است. روستا کوچکترین واحد تشکیلات اجتماعی در ایران محسوب می‌شود و بدیهی است که این واحد اجتماعی به لحاظ وجود مناسبات اجتماعی، اقتصادی و پایبند بودن افراد به قوانین عرفی نمی‌تواند از تشکیلات سازمان مدیریتی بی‌نیاز باشد. روستاها به‌منزله مکان‌هایی خاص با شیوه زندگی و فعالیت‌هایی متفاوت نسبت به شهرها نیازمند الگوی مدیریتی مجزا و منطبق با شرایط اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناختی حاکم بر روستاها هستند. مدیریت توسعه روستایی فرآیند چندجانبه‌ای است که شامل سه رکن: مردم، دولت و نهادهای عمومی است. در این فرآیند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات و سازمان‌های روستایی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه تدوین و اجرا گردیده و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱).

شکل‌گیری نهادهای رسمی و قانونی برای تثبیت امور عمومی در روستاهای برای اولین بار در قالب دهیاری تجلی یافت (فراهانی و آئین مقدم، ۱۳۹۱: ۱۱۸). دهیاری به‌عنوان بازوی اجرایی دولت، نقش مهمی در اجرا، نظارت و سازمان‌دهی برنامه‌های توسعه در راستای دستیابی به سطحی مطلوب از توسعه پایدار روستایی دارد (سربرقی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۹). روستا به‌عنوان کوچکترین واحد سیاسی در تقسیمات کشوری الگوی مدیریتی خاصی را در دوران‌های مختلف تجربه کرده است. بدین‌رو، راه‌اندازی دهیاری‌های دهه اخیر را می‌توان تجربه اجرایی جدید در عرصه مدیریتی روستاییان باشد و آن را می‌توان نقطه عطفی در تاریخ مدیریتی روستا برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار به‌شمار آورد؛ که امروزه به‌عنوان بازوهای اجرایی دولت در روستاها در زمینه خدماتی نقش کلیدی را ایفا می‌کنند. از دیگر ویژگی‌های این نهاد مدیریتی روستایی، حضور زنان در نقش مدیر اجرایی روستا است. زنان روستایی در کشور به‌طور رسمی برای اولین بار از طریق حضور در شوراهای روستایی در مدیریت روستا شرکت کردند و پس از آغاز به کار دهیاری‌ها، دهیاری‌هایی با مدیریت زنان در روستاها افتتاح و شروع به‌کار نمودند (سازمان همیاری‌های کشور، ۱۳۸۸). رسیدن به توسعه‌ای برابر و پایدار در جامعه بدون در نظر داشتن زنان کشور، امری دست‌نیافتنی خواهد بود و مشارکت زنان در صورتی محقق می‌شود که آنان، توانمندی مشارکت در امور جامعه را داشته باشند. از این‌رو، زنان دهیار می‌توانند همانند مردان نقش مهمی در اجرا، نظارت و سازماندهی برنامه‌های توسعه پایدار در روستاها داشته باشند (روشن‌روان، ۱۳۹۵).

حضور زنان در حوزه مدیریتی روستا از چندجانبه داری اهمیت است؛ نخست تمایل جهت ورود و نقش‌آفرینی در عرصه عمومی روستا و دوم انتخاب آن‌ها به‌عنوان مدیر اجرایی از سوی شورای منتخب مردم بی‌سابقه بود که با توجه به مشکلات و موانع پیش‌روی زنان از جمله فرهنگ بومی، سنت‌های اجتماعی و ویژگی‌های بازدارنده فردی همچون فقدان اعتماد به‌نفس زنان همواره در کنار مردان در پست‌های مدیریتی روستا فعال بودند و نتیجه عملکرد زنان در رقابت با مردان گویای ارتقاء و پیشرفت مدیریتی زنان دهیار در عرصه رقابت با مردان بوده است. دیگر اینکه از یک سو، می‌توانند مسائل خود را طرح کنند و سیاست‌های عمومی را با نیازها و مشکلات زنان انطباق دهند و از سوی دیگر ارتباط قوی میان اقتضانات زندگی زنان با ویژگی‌های حکومت محلی وجود دارد. این حکومت‌ها از نظر

دسترسی آسان تر و امکان نقش آفرینی راحت برای زنان داشته و وابسته به محدوده جامعه محلی اند (جارجمی به نقل از ایرین، ۲۰۰۹: ۷۶۸). امروزه حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی و مدیریتی یکی از مصادیق عدالت و توسعه اجتماعی در توزیع متناسب فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی است در واقع حضور زنان در مدیریت روستایی نشان از حضور این قشر در جامعه موجب برطرف کردن مشکلات روستا و همچنین، نگاه عمیق‌تر به زنان روستایی است که تاکنون در برنامه‌های روستایی تاحدی نادیده انگاشته شده‌اند. تعداد دهیاران زن استان گیلان در دوره سوم شوراهای اسلامی شهر و روستا ۶۳ دهیار بوده که در آغاز دوره چهارم شوراهای اسلامی شهر و روستا به ۱۰۳ و در پایان دوره چهارم شوراهای اسلامی شهر و روستا به ۱۵۹ دهیار افزایش یافته به طوری که استان گیلان با ۷/۳۴ درصد بعد از کرمان (۱۱/۶۳ درصد) دارای بیشترین دهیاران زن در کشور بوده (سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، ۱۳۹۶: ۵). که عمده آن‌ها در بخش مرکزی شهرستان رشت مشغول فعالیت می‌باشند. این پژوهش در نظر دارد؛ عملکرد دهیاران زن، تحت عنوان مدیران اجرایی دولت را در مقایسه با دهیاران مرد قرارداد و بر اساس شاخص‌های توسعه میزان عملکرد دهیاران را از دید مردم بررسی کند، تا میزان موفقیت آن‌ها را بر اساس شاخص‌های توسعه ارزیابی و بالاترین رتبه عملکردی آن‌ها در ابعاد مختلف توسعه روستایی مشخص نماید. بر این اساس، پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال اصلی است که عملکرد دهیاران زن در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت در مقایسه با دهیاران مرد در فرآیند توسعه روستایی چگونه بوده و میزان رضایتمندی روستاییان از عملکرد کدامیک از این دو گروه از مدیران روستا بیشتر می‌باشد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر، با اهداف شناخت عمیق نهاد مدیریتی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت - تعیین میزان عملکرد دهیاران زن در توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت - در ابعاد مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی و در نهایت، راهکارهایی جهت بهبود مدیریت روستایی در محدوده مورد مطالعه انجام شده است. از این رو، نوع پژوهش حاضر کاربردی و روش آن توصیفی - تحلیلی است. شیوه گردآوری اطلاعات به روش‌های اسنادی و پیمایشی بوده است. بدین ترتیب که جهت تبیین مسئله تحقیق، پیشینه و مبانی نظری تحقیق و ویژگی‌های جغرافیایی و جمعیتی محدوده مورد مطالعه از منابع اسنادی و به منظور ارزیابی و تحلیل عملکرد دهیاران زن روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت در فرآیند توسعه روستایی از طریق مطالعات میدانی و پیمایشی بهره برده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت است که بر اساس آخرین سرشماری رسمی کشور سال ۱۳۹۵، دارای ۴ دهستان با مجموع ۷۴ روستا و تعداد ۱۶۹۰۴ خانوار می‌باشد. در این پژوهش ۱۲ روستای دارای دهیاری زن^۱ و ۱۲ روستای دارای دهیار مرد (جدول ۱) انتخاب و سپس حجم نمونه براساس جدول استاندارد شده مورگان، ۳۷۰ نفر به دست آمده که طبق اصل تناسب از کلیه روستاهای جامعه نمونه به صورت تصادفی، نمونه انتخاب و مورد پرسش و مصاحبه قرار گرفته‌اند. روایی ابزار پرسشنامه براساس نظر متخصصین و کارشناسان مدیریت

۱. تعداد کل روستاهای دارای دهیاری زن در بخش مرکزی شهرستان رشت، ۱۲ روستا می‌باشد.

روستایی و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ $0/87$ به دست آمده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات و سازماندهی و طبقه‌بندی آن‌ها، به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری استفاده شده است. در این پژوهش برای پردازش اطلاعات از نرم‌افزار SPSS، برای ترسیم جداول از نرم‌افزار Excel و برای ترسیم نقشه از نرم‌افزار Arc GIS بهره برده شده است.

جدول ۱: روستاهای نمونه بخش مرکزی شهرستان رشت

نام روستاهای دارای دهیار زن	تعداد جمعیت	تعداد خانوار	نام روستاهای دارای دهیار مرد	تعداد جمعیت	تعداد خانوار
بالا کوخچ	۴۷۶	۱۴۸	آلمان	۳۴۹	۱۰۲
بیجارینه	۱۵۴۷	۴۷۷	بیجارپس	۷۵۶	۲۴۷
توچی پایه بست	۱۴۱	۴۸	بیجار خاله	۱۹۲	۶۰
خاجان چهار دانگ	۵۷۰	۱۶۷	بیجار کنار	۱۰۳۳	۲۹۷
دافسار	۴۸۲	۱۴۸	پاچکنار	۱۹۳۰	۵۶۰
رکن سرا	۱۸۵	۵۳	پایین کوخچ	۲۷۹	۹۰
سلکی سر	۲۲۹۷	۳۲۰	پس ویشه	۶۱۰	۱۷۸
طراز کوه	۷۷۲	۲۵۲	پسینخان	۴۸۸	۱۳۴
کتیگر	۲۴۸۲	۷۸۸	پیرده	۴۳۷	۱۲۹
کرچوندان	۸۲	۳۰	پیرکلاچاه	۲۰۴۸	۶۲۶
کسار	۵۵۹	۱۶۸	توسرواندن	۹۴۷	۳۲۰
کفته رود	۹۳۴	۲۸۱	خاجان دو دانگ	۱۳۲	۴۲

ماخذ: فرهنگ آبادی‌های شهرستان رشت، ۱۳۹۵

جدول ۲: متغیرها و مولفه‌های تحقیق

کالبدی فیزیکی (عمرانی)	اجتماعی - فرهنگی	اقتصادی	زیست محیطی
تغییر در ساخت و سازهای مسکونی	مشکلات و نارسایی‌های روستا و تلاش جهت رفع آنها	توسعه صنایع دستی در روستا	جمع‌آوری و حمل زباله روستا
آسفالت معابر	همکاری با واحدهای امداد رسان در هنگام وقوع حوادث و سوانح غی مترقبه و بلایای طبیعی	توسعه سرمایه‌گذاری دولت و مردم در روستا	
احداث شبکه فاضلاب	دسترسی به خدمات آموزشی و فرهنگی روستا	تشویق و ترغیب روستاییان به توسعه صنایع کارگاهی	
احداث آب لوله‌کشی	حفظ و جذب روستاییان و جلوگیری از مهاجرت به شهرها	دهیار و افزایش فعالیت‌های توریستی گردشگری روستای خود	
احداث شبکه گازرسانی	فراخوانی مردم به مشارکت جهت اداره امور روستا	گسترش فعالیت‌های خدماتی (دفاتر ICT و پست بانک روستا)	
حفظ کاربری اراضی کشاورزی روستا	تأثیرگذاری مدیر روستا در دسترسی به آسایش و رفاه	گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا	
دفع آبهای سطحی	فرهنگ‌سازی و تشویق مردم به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی از جمله کتابخوانی، برگزاری جشنواره‌ها و...	گسترش فعالیت‌های خدماتی (نانوایی‌ها و...) روستا	
اجرای طرح هادی		گسترش فعالیت‌های کشاورزی و تشویق مردم به استفاده از شیوه‌های نوین در کشاورزی روستا	

محدوده مورد مطالعه

شهرستان رشت، در مرکز جلگه گیلان قرار گرفته با مساحت ۱۲۵۶ کیلومتر مربع که از شمال به دریای خزر، از شرق به آستانه اشرفیه، لاهیجان و سیاهکل، از جنوب به رودبار و از غرب به انزلی، صومعه سرا و شفت محدود است. این شهرستان از ۷ شهر، ۶ بخش، ۱۸ دهستان و ۲۹۴ روستا تشکیل شده است. بخش مرکزی، یکی از ۶ بخش شهرستان رشت است که در جنوب این شهرستان قرار گرفته است. این محدوده از نظر موقعیت ریاضی در ۳۷ درجه و ۲ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۲۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۲۹ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۴۱ طول شرقی واقع شده است. از نظر موقعیت نسبی بخش مرکزی شهرستان رشت از شمال به بخش مرکزی بندرانزلی، از شمال و شمال شرق به بخش خمام، از شرق به بخش های کوچ صفهان و سنگر، از شمال و شمال غرب به بخش تولم صومعه سرا، از غرب به بخش مرکزی شهرستان شفت، از جنوب به بخش مرکزی رودبار و از جنوب شرقی به بخش سنگر محدود می شود. این بخش دارای ۴ دهستان با نام های پسیخان، پیربازار، حومه و لاکان می باشد که با مساحت ۴۴۷/۵۳ کیلومتر مربع در سال ۱۳۹۰ دارای ۵۶۲۸۴ نفر جمعیت و ۱۶۹۰۴ خانوار بوده است.

یافته های تحقیق

الف. یافته های توصیفی

روستاها به واسطه کارکرد اساسی خود که تأمین کننده بسیاری از نیازهای زیستی، سکونتی و اقتصادی جامعه روستایی هستند، از خصیصه پویایی و تغییر دایمی برخوردارند. پویایی روستاها در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و فضایی قابل بررسی و ملاحظه است. بدین رو، جهت ارزیابی عملکرد دهیاران زن در مقایسه با عملکرد دهیاران مرد در فرآیند توسعه روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت، شاخص های توسعه در ابعاد کالبدی (۸ مولفه)، اقتصادی (۷ مولفه)، اجتماعی - فرهنگی (۸ مولفه) و زیست محیطی (۱ مولفه) بررسی و تجزیه و تحلیل شده است.

• عملکرد دهیاران زن در بُعد کالبدی - فیزیکی

افراد تغییراتی را در نتیجه اعمال نگرش ها و علایق خود در ساخت کالبدی و شکل دادن به فضای مورد استفاده و در نتیجه کالبدی - فیزیکی روستا ایجاد می کنند که قسمت اعظم تغییرات را می توان در بُعد کالبدی و محیطی مشاهده کرد و در قبال این تغییرات، نیازمندی هایی را در روستا ایجاد نموده که در نتیجه مدیریت صحیح روستایی روند توسعه را در پی خواهد داشت. مدیران می توانند با توجه به مأموریت ها و وظایف محول شده به آنها در بهبود شرایط فیزیکی روستاها نقش مؤثری را ایفا کنند و به عنوان یکی از وظایف مهم مدیران روستا به ویژه در سال های اخیر در زمینه توسعه کالبدی روستا بوده که در بخش عمران و آبادانی روستاها کارهای زیادی صورت گرفته است و از مهمترین آنها می توان اجرای طرح های توسعه عمرانی در محیط روستا اشاره نمود که اساساً طرحی کالبدی فیزیکی است. در این پژوهش، عملکرد مدیران روستا در قالب طرح های اجرا شده توسعه فیزیکی روستاهای بخش مرکزی همچون: تغییر در ساخت و سازهای مسکونی، بهبود شرایط معابر عمومی روستا، احداث شبکه فاضلاب، آب لوله کشی، گازرسانی، حفظ کاربری اراضی کشاورزی، دفع آب های سطحی و اجرای طرح هادی روستای اشاره نمود که میزان عملکرد

دهیاران زن از دید پاسخگویان بررسی و تحلیل شده است (جدول ۳).

مدیران می‌توانند با توجه به مأموریت‌ها و وظایف محول شده به آن‌ها در بهبود شرایط فیزیکی روستاها نقش موثری را ایفا کنند و به‌عنوان یکی از وظایف مهم مدیران روستا به‌ویژه در دهه‌های اخیر است. براساس آن، جهت سنجش میزان موفقیت دهیاران در روستاهای بخش مرکزی میزان عملکرد دهیاران در حد متوسط ۳ در نظر گرفته شده که بالاتر و پایین‌تر از آن بیانگر موفقیت و عدم موفقیت مدیران در روستاها از دید ساکنین روستا می‌باشد. نتایج حاصله نشان‌دهنده میزان رضایتمندی مدیران روستاهای بخش مرکزی در توسعه کالبدی روستاها و اجرای طرح‌های عمرانی در مجموع بالاتر از حد متوسط است، اما در رتبه‌بندی شاخص‌ها، دهیاران زن با امتیاز میانگین بالای ۴ نسبت به مردان که با میانگین بالای ۳ بوده، رضایتمندی بیشتری را کسب نموده‌اند که خود شاخص عملکرد بیشتر دهیاران زن نسبت به دهیاران مرد است. بالاترین میانگین به‌دست آمده در عملکرد مدیران زن با میانگین ۴/۵ مربوط به اجرای طرح هادی روستایی است که خود یکی از طرح‌های عمرانی روستا جهت هدایت بافت فیزیکی روستا از وضع موجود به وضع مطلوب می‌باشد. پایین‌ترین شاخص عملکردی دهیاران زن مربوط به احداث شبکه فاضلاب در روستاها است؛ که بر اساس بررسی‌های صورت‌گرفته دهیاران عملکرد ضعیفی درخصوص احداث شبکه فاضلاب روستایی داشته‌اند و اغلب روستاها فاقد شبکه دفع صحیح فاضلاب هستند و در این مسئله دهیاران مرد نیز با ضعف عملکردی مواجه بوده و روستاها با مشکلاتی همچون آلودگی محیط زیست روبرو می‌باشد.

با توجه به اینکه دهیاران مرد فعالیت بهتری درخصوص تغییر در ساخت‌وسازهای مسکونی با میانگین ۴/۱ داشته‌اند اما ضعیف‌ترین عملکرد دهیاران مرد مربوط به حفظ تغییرات کاربری اراضی کشاورزی با میانگین ۲/۶ بوده است. با توجه به اهمیت حفظ کاربری اراضی کشاورزی در روستاها، بررسی‌ها نشان داده که در سال‌های اخیر تغییر کاربری اراضی کشاورزی بسیار زیاد بوده که در پی این امر، دولت با وضع قوانین سخت اقدام به جلوگیری از تغییر کاربری اراضی و حفظ آن‌ها نموده، اما تا قبل از آن این کار بیشتر به دهیار روستا بستگی داشت. از طرفی، در سال‌های اخیر به دلیل توسعه گردشگری تغییرات کاربری اراضی در روستاها چشمگیر بوده به‌طوری که اغلب روستاییان به دلایلی از قبیل: نداشتن سرمایه برای فرزندان، عدم وجود نیروی کار در خانواده، پیری و نبود فرزندان در روستا تمایل به تغییر کاربری اراضی خود دارند که در این زمینه مهمترین اقدامات دهیاران در ممانعت از تغییر کاربری اراضی روستا عبارتند از: عدم صدور پروانه برای احداث و یا ندادن امتیاز آب و برق بوده است؛ که دهیاران زن در این زمینه نسبت به مردان موفق‌تر عمل کرده‌اند. بیشترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص تغییر در ساخت‌وسازهای مسکونی با ضریب پراکندگی ۰/۱۵ و کمترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص دفع آب‌های سطحی با ضریب پراکندگی ۰/۳۴ است.

جدول ۳: عملکرد دهیاران زن و مرد در توسعه کالبدی روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ضریب پراکتندگی	میانگین	انحراف معیار	میزان فعالیت					میزان رضایتمندی از عملکرد دهیاران	
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۰/۱۵	۴/۱	۰/۹۲	۳/۲	۲/۷	۳۶/۵	۲۱/۱	۳۶/۵	تغییر در ساخت و سازهای مسکونی	دهیاران زن
۰/۱۷	۳/۷	۰/۷۴	۴/۱	۵/۴	۳۳/۸	۵۰	۶/۸	آسفالت معابر	
۰/۱۶	۳/۶	۰/۷۶	۴/۱	۱۲/۲	۲۱/۱	۵۹/۵	۳/۲	احداث شبکه فاضلاب	
۰/۱۹	۳/۷	۰/۸	۲/۷	۸/۹	۲۹/۲	۴۷	۱۲/۲	احداث آب لوله‌کشی	
۰/۱۲	۴	۱	۶/۸	۱۱/۶	۶/۲	۴۴/۳	۳۱/۱	احداث شبکه گازرسانی	
۰/۱۹	۴/۲	۰/۸	۵/۱	۶/۲	۳/۲	۵۳/۵	۳۱/۹	حفظ کاربری اراضی کشاورزی روستا	
۰/۲	۴/۱	۰/۹۹	۳/۵	۹/۵	۱۸/۴	۳۰	۳۸/۶	دفع آبهای سطحی	
۰/۱۶	۴/۵	۰/۸۸	۴/۹	۶/۵	۲/۷	۲۵/۷	۶۰/۳	اجرای طرح هادی	دهیاران مرد
۰/۲۲	۴/۱	۱	۳/۲	۴/۶	۳۴/۳	۱۵/۱	۴۲/۷	تغییر در ساخت و سازهای مسکونی	
۰/۲۳	۳/۵	۰/۷	۵	۱/۹	۶۷/۳	۱۷/۳	۱۳	آسفالت معابر	
۰/۲۴	۳/۴	۰/۸	۲/۴	۴/۱	۷۰	۹/۷	۱۳/۸	احداث شبکه فاضلاب	
۰/۲	۳/۳	۰/۷	۱/۶	۸	۷۸/۶	۷/۳	۱۱/۶	احداث آب لوله‌کشی	
۰/۲	۳/۱	۰/۵	۳	۳/۸	۸۱/۹	۷	۴/۳	احداث شبکه گازرسانی	
۰/۲۶	۲/۶	۰/۶	۴/۶	۴۷	۴۳	۴/۶	۱/۶	حفظ کاربری اراضی کشاورزی روستا	
۰/۳۴	۳/۱	۱/۱	۱۵/۴	۲۳	۳۸/۶	۱۱/۴	۱۱/۶	دفع آبهای سطحی	
۰/۲۳	۳	۰/۶	۷/۳	۴/۶	۷۹/۵	۳	۵/۷	اجرای طرح هادی	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۵

• عملکرد دهیاران زن در بُعد اجتماعی - فرهنگی

ابعاد اجتماعی و فرهنگی توسعه، یکی دیگر از شاخص‌های مهم توسعه است که به‌عنوان زیربنا و محور توسعه روستاها مورد توجه مدیران و مسئول در فرآیند توسعه قرار می‌گیرد. چراکه تقویت بنیه فرهنگی، ایجاد آرامش و رفاه، همیاری و همدلی بین مردم و نیز ایجاد فرهنگ مشارکت؛ ارتقاء سطح توسعه جامعه و در نهایت، بهبود شرایط زندگی از وضع موجود به وضع مطلوب در جامعه کنونی را به‌همراه خواهد داشت. در این پژوهش، ابعاد توسعه اجتماعی و فرهنگی حول محورهایی همچون: بررسی مشکلات و نارسایی‌های روستا و تلاش جهت رفع آن‌ها، همکاری با واحدهای امداد رسان در هنگام وقوع حوادث و سوانح غیرمترقبه و بلاای طبیعی، حفظ و جذب روستائیان جهت ماندگاری در روستا و جلوگیری از مهاجرت به شهرها، فراخوانی مردم به مشارکت جهت اداره امور روستا، تاثیرگذاری مدیر روستا در دسترسی به آسایش و رفاه و فرهنگ‌سازی و تشویق مردم به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی از جمله کتابخوانی، برگزاری جشنواره‌ها و... از مهمترین اقدامات صورت گرفته توسط دهیاران در روستاهای بخش مرکزی بوده است. براساس نتایج به‌دست آمده، دهیاران زن نیز با میانگین بالای ۴ نسبت به مردان که میانگین حد متوسط ۳ را داشته‌اند عملکردهای بهتری داشته‌اند. بر اساس اطلاعات به‌دست آمده بیشترین میزان عملکرد دهیاران زن مربوط به گویه فرهنگ‌سازی و تشویق مردم به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی از جمله: کتابخوانی، برگزاری جشنواره‌ها و... با میانگین ۴/۷ است که از مهمترین فعالیت‌ها در این زمینه می‌توان به برگزاری جشنواره‌ها در روستا اشاره نمود که خود

عاملی موثر در جذب گردشگر و افزایش درآمد برای روستاییان است. همچنین اقدام به برگزاری دوره‌های ورزشی مانند: پیاده‌روی خانوادگی در روزهای تعطیل و برگزاری جشنواره غذا در روستای طراز کوه، برگزاری کلاس‌های مصرف بهینه در روستای لاکان، نصب بنر جهت جلوگیری از آتش‌زدن کاه، برگزاری انتخابات در مدرسه انصار روستای بیجاربنه را می‌توان نام برد.

پایین‌ترین شاخص مربوط به جذب مردم و جلوگیری از مهاجرت با میانگین ۴/۱ است که با توجه به فرهنگ و آداب رسوم خاص حاکم بر جوامع روستایی و عدم‌پذیرش عمومی زنان به‌عنوان مدیر و رهبر امر عادی در روستاها به‌شمار می‌آید. بیشترین عملکرد دهیاران مرد مربوط به رفع مشکلات و نارسایی مردم روستا و فراخوانی مردم به مشارکت جهت اداره امور روستا با میانگین ۳/۳ است. بیشترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص فرهنگ‌سازی و تشویق مردم به شرکت در فعالیت‌های فرهنگی از جمله کتابخوانی، برگزاری جشنواره‌ها و... با ضریب پراکندگی ۰/۱۱ و کمترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص تأثیرگذاری مدیر روستا در دسترسی به آسایش و رفاه با ضریب پراکندگی ۰/۳ است. نتایج به‌دست آمده مشخص‌کننده میزان رضایتمندی بیشتر مردم از عملکرد دهیاران زن در مقایسه با دهیاران مرد است.

جدول ۴: عملکرد دهیاران زن و مرد در توسعه اجتماعی - فرهنگی روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	میزان فعالیت					میزان رضایتمندی از عملکرد دهیاران
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
۰/۱۲	۴/۷	۰/۵۷	۰/۵	۳	۲/۷	۵۷	۳۹/۵	توسعه اجتماعی
۰/۱۲	۴/۶	۰/۵۸	۱/۶	۰/۳	۳/۸	۳۵/۹	۵۸/۴	
۰/۱۵	۴/۴	۰/۶۷	۰	۰	۱۵/۴	۴۲/۴	۴۲/۲	
۰/۱۹	۴/۲	۰/۸۲	۰	۳	۳۹/۷	۳۰/۸	۲۶/۵	
۰/۱۴	۴/۱	۰/۷	۴/۳	۳/۵	۱۰/۵	۳۰/۸	۵۰/۸	
۰/۱۶	۴/۵	۰/۸۶	۶/۲	۱/۶	۷/۳	۳۰/۵	۵۴/۳	
۰/۱۱	۴/۶۸	۰/۵۹	۱/۹	۰/۸	۴/۶	۶۱/۱	۳۱/۶	
۰/۱۹	۳/۳	۰/۶۳	۱/۴	۱/۴	۷/۱	۴/۳	۲۱/۹	توسعه اقتصادی
۱/۸	۳	۰/۵۵	۷	۴/۶	۷۸/۱	۰/۵	۹/۷	
۰/۲	۲/۹	۰/۷۷	۴/۹	۳۱/۶	۵۱/۱	۲/۲	۱۰/۳	
۰/۲	۲/۹	۰/۷۷	۵/۷	۳۱/۴	۵۵/۹	۳/۲	۳/۸	
۰/۲	۳/۳	۰/۷۲	۳	۴/۶	۷۱/۴	۱۴/۶	۶/۵	
۰/۳	۳/۱	۰/۹۵	۴/۶	۵/۹	۴۱/۴	۱۴/۶	۳۳/۵	
۰/۱۵	۳/۱	۰/۴۹	۱/۱	۰/۵	۹۱/۱	۳/۸	۳/۵	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

• عملکرد دهیاران زن در بُعد اقتصادی

محور توسعه روستاها به‌طور سنتی کشاورزی تعریف شده و بر این اساس، روستا با فعالیت کشاورزی و دامداری شناخته می‌شود. اما توسعه کشاورزی متکی بر منابع طبیعی بوده و محدودیت منابع طبیعی در برخی از روستاها، باعث

رکود اقتصادی شده و توسعه کشاورزی به توسعه اقتصادی همه روستاهای منتج نشده است. بدین رو، امروزه توجه به توسعه اقتصادی روستاها در ابعادی فراتر از توسعه کشاورزی مطرح می‌شود و برای دستیابی به توسعه‌ای موفق در روستا می‌توان از تک‌محصولی شدن روستا خارج شده و از منابع موجود بهروری‌های متفاوت و مثمر انجام داد. در این پژوهش عملکرد دهیاران در زمینه توسعه اقتصادی روستا را در مولفه‌های: توسعه صنایع دستی در روستا، توسعه سرمایه‌گذاری دولت و مردم در روستا، تشویق و ترغیب روستاییان به توسعه صنایع کارگاهی، نقش دهیار در افزایش فعالیت‌های توریستی گردشگری روستای خود، گسترش فعالیت‌های خدماتی (دفاتر ICT و پست‌بانک روستا)، گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا، گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا، گسترش فعالیت‌های کشاورزی و تشویق مردم به استفاده از شیوه‌های نوین در کشاورزی روستا مورد بررسی قرار داد که نتایج به دست آمده نشان‌دهنده موفقیت بیشتر دهیاران زن با میانگین $4/56$ نسبت به دهیاران مردان با میانگین $3/14$ بوده است. بیشترین فعالیت زنان در توسعه روستایی در زمینه‌های گسترش فعالیت‌های خدماتی (دفاتر ICT و پست بانک روستا)، گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا گسترش فعالیت‌های خدماتی (نانوایی‌ها و...) روستا با میانگین $4/7$ است. براساس مطالعات میدانی مهمترین فعالیت دهیاران زن درخصوص دفاتر ICT به‌عنوان ارتباط‌دهنده ارتباطات و صنعت با جامعه روستایی که امروزه در اغلب روستاها درحال فعالیت هستند، اقدام به اخذ مجوز و فراخوان در زمینه تاسیس دفاتر پست نمودند و از جمله کارکردهای مهم دهیاران زن در این زمینه گرفتن مجوز برای دفاتر پیشخوان بوده که در روستاهای: سلکی سر، لاکان، بالا کویخ، کسار، طراز کوه و... انجام شده و دیدگاه بر این اساس بود که این دفاتر از زمان ایجاد در روستاها، جوامع روستایی را متحول نموده است. چرا که اغلب نیازهای بانکی و پرداخت انواع قبوض، ثبت‌نام‌های اینترنتی که نمونه اخیر آن سرشماری اینترنتی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ است و دهیاران زن موفقیت‌های زیادی در این زمینه داشته‌اند. از دیگر فعالیت‌های مهم دهیاران زن که فعالیت خدماتی در زمینه واحدهای تجاری است. احداث واحدهای تجاری در سطح روستا می‌تواند موجب کسب درآمد برای روستاییان شود و از مهاجرت جوانان هم جلوگیری کند. از مهمترین فعالیت مدیران زن در شاخص توسعه اقتصادی روستاهای بخش مرکزی، می‌توان به ارتقاء صنایع دستی زنان روستا همچون معرفی زنان قالبیاف برای بیمه‌شدن، برگزاری کلاس‌های کارآفرینی درخانه از جمله رکن‌سرا، کتیگر، درپاچکنار آموزش تولید جوجه در دستگاه‌های خانگی و صدور پروانه برای احداث کارگاه نجاری در سطح روستاهای دافسار و بالا کویخ و همچنین کارگاه مصالح ساختمانی در روستای بالا کویخ و ایجاد رستوران و آشپزخانه جهت ارائه خدمات در روستاهای همچون بالا کویخ اشاره نمود. در بین مولفه‌های مورد بررسی بُعد اقتصادی جهت ارزیابی عملکرد دهیاران زن در مقایسه با مدیران اجرایی مرد روستاهای نمونه، بیشترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص گسترش فعالیت‌های خدماتی (نانوایی‌ها و...) روستا با ضریب پراکندگی $0/1$ و کمترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا با ضریب پراکندگی $0/3$ است.

از مولفه‌های ارزیابی عملکرد دهیاران در توسعه اقتصادی، جذب اعتبارات به‌منظور حل مشکلات روستاها است که به هر اندازه، اعتبارات بیشتر باشد مشکلات بیشتری از روستا را حل خواهند نمود. براساس بررسی‌ها میدانی و نظرسنجی از مدیران روستا اطلاعات به دست آمده بدین شرح است که: روستاهایی که دارای دهیار زن هستند نظیر روستاهای

سلکی سر و کتیگر، بیشترین جذب اعتبارات یعنی ۱۵ میلیون تومان در ماه جذب اعتبار داشته‌اند، اگرچه جذب این میزان برای تمام ماه‌های سال یکسان نیست، اما مصاحبه با دهیاران نشان می‌دهد که آن‌ها در سال ۹۵ و در ۶ ماه اول سال چنین عملکردی داشته‌اند. در روستاهای دارای دهیاران مرد بیشترین اعتبار به مبلغ ۱۰ میلیون تومان مربوط به روستای آلمان است. مجموع جذب اعتبار در ۱۲ روستای دارای دهیار زن ۷۲ میلیون تومان و در روستای دارای دهیار مرد ۴۳ میلیون تومان بوده که مقایسه آن‌ها نشان می‌دهد دهیاران زن توانسته‌اند عملکرد بهتری در مقایسه با دهیاران مرد از نظر جذب اعتبارات داشته باشند. همچنین بررسی‌ها بیشترین فعالیت دهیاران مرد مربوط به شاخص توسعه سرمایه‌گذاری دولت و مردم در روستا با میانگین ۳/۷ بوده که بیشترین فعالیت آن‌ها در فرآیند توسعه است که با جلب سرمایه‌گذاران جهت سرمایه‌گذاری در روستا و تولید صنایع و کارگاه در روستاها توانستند در توسعه روستا و افزایش درآمد برای روستاییان موثر باشند.

جدول ۵: عملکرد دهیاران زن در توسعه اقتصادی روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	میزان فعالیت					میزان رضایتمندی از عملکرد دهیاران		
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
۰/۱۲	۴/۵۷	۰/۵۸	۱۴	۰/۵	۳/۵	۳۹/۷	۵۴/۹	توسعه صنایع دستی در روستا	دهیاران زن	
۰/۱۸	۴/۵	۰/۸۴	۱/۱	۸/۴	۵۷/۸	۱۸/۱	۱۴/۶	توسعه سرمایه‌گذاری دولت و مردم در روستا		
۰/۱۸	۴/۳	۰/۸	۴/۱	۷	۳/۸	۴۱/۴	۴۳/۸	تشویق و ترغیب روستاییان به توسعه صنایع کارگاهی		
۰/۱۵	۴/۶	۰/۷	۷/۸	۱/۹	۰/۵	۳۰/۸	۵۸/۹	دهیار و افزایش فعالیت‌های گردشگری در روستای خود		
۰/۱۳	۴/۷	۰/۶	۸/۱	۰/۵	۰/۵	۱۷/۸	۷۳	گسترش فعالیت‌های خدماتی (دفاتر ICT و پست بانک روستا)		
۰/۱۱	۴/۷	۰/۵۳	۰/۸	۰/۸	۳/۲	۲۴/۱	۷۱/۱	گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا		
۰/۱	۴/۷	۰/۵	۱/۶	۰	۲/۲	۳۰/۵	۶۵/۷	گسترش فعالیت‌های خدماتی (نانوایی‌ها و...) روستا		
۰/۱۱	۴/۴	۰/۵	۰/۵	۱/۹	۱۷/۶	۳۱/۱	۴۸/۹	گسترش فعالیت‌های کشاورزی و تشویق مردم به استفاده از شیوه‌های نوین در کشاورزی روستا		
۰/۴	۲/۹	۱/۲	۰/۳	۷۴/۹	۵	۷/۶	۱۲/۲	توسعه صنایع دستی در روستا	دهیاران مرد	
۰/۱۳	۳/۷	۰/۵	۱	۱/۹	۸۸/۴	۳	۵/۷	توسعه سرمایه‌گذاری دولت و مردم در روستا		
۰/۱۹	۳/۱	۰/۶	۲/۱	۴/۳	۸۱/۹	۵/۱	۴/۶	تشویق و ترغیب روستاییان به توسعه صنایع کارگاهی		
۰/۱۳	۳	۰/۴	۶/۵	۱/۶	۸۳	۸/۹	۰	دهیار و افزایش فعالیت‌های گردشگری در روستای خود		
۰/۱۳	۳	۰/۲	۰/۵	۰/۸	۸۶/۸	۳/۵	۸/۴	گسترش فعالیت‌های خدماتی (دفاتر ICT و پست بانک روستا)		
۰/۳۱	۲/۸	۰/۸۹	۲۴	۱۲/۷	۵۳	۰	۱۰/۳	گسترش فعالیت‌های خدماتی (واحدهای تجاری) روستا		
۰/۲	۳	۰/۷	۱۶/۸	۹/۲	۶۱/۶	۲/۴	۱۰	گسترش فعالیت‌های خدماتی (نانوایی‌ها و...) روستا		
۰/۲	۳/۶	۰/۸	۰	۱/۱	۴۲/۴	۱۵/۷	۴۰/۸	گسترش فعالیت‌های کشاورزی و تشویق مردم به استفاده از شیوه‌های نوین در کشاورزی روستا		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

• عملکرد دهیاران زن در بهبود محیط‌زیست روستا

از مهمترین فعالیت مدیران روستایی در زمینه بهبود محیط‌زیست روستا در دهه‌های اخیر، جمع‌آوری زباله از سطح روستا، نصب سطل زباله و به‌ندرت تفکیک زباله از مبداء است. اغلب دهیاران با گرفتن مبلغی هزینه ماهانه از خانوارهای روستایی جهت تامین کرایه ماشین حمل زباله اقدام به جمع‌آوری زباله از سطح روستا به‌صورت ۲ روز در هفته می‌نمایند که در روستاهای کوهپایه‌ای معمولاً هفته‌ای یکبار انجام می‌گیرد با توجه به اینکه محدوده تحقیق در بخش جلگه‌ای قرار دارد. در هفته ۲ یا الی ۳ بار زباله‌ها از سطح روستاها جمع‌آوری می‌گردد. دهیاران زن با میانگین

۴/۷ بیشترین عملکرد را در بهبود شرایط زیستی روستا نسبت به دهیاران مرد داشته‌اند که از مهم‌ترین اقدامات آن‌ها می‌توان به نصب سطل زباله در روستای کفته‌رود، دافسار و پستک اشاره نمود. در روستاهای دارای مدیریت دهیاران مرد ۶۱ سطل زباله ولی در روستاهای دارای مدیریت دهیاران زن ۱۸۷ سطل زباله در روستاها نصب شده است. بیشترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص عملکرد زنان در جمع‌آوری زباله با ضریب پراکندگی ۰/۱۵ و کمترین درصد همگنی پاسخگویان مربوط به شاخص عملکرد مردان در جمع‌آوری زباله با ضریب پراکندگی ۰/۱۹ است.

جدول ۶: عملکرد دهیاران زن در بهبود محیط‌زیست روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت

ضریب پراکندگی	میانگین	انحراف معیار	میزان فعالیت					دهیار	میزان رضایتمندی از عملکرد دهیاران
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد		
۰/۱۵	۴/۷	۰/۷۲	۷/۶	۲/۲	۴/۶	۳۱	۵۴/۶	دهیار زن	جمع‌آوری و حمل زباله
۰/۱۹	۴/۵	۰/۸۹	۱/۴	۰/۸	۳۸/۴	۱۷/۸	۴۱/۶	دهیار مرد	روستا

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

ب. یافته‌های تحلیلی

امروزه به دلیل پیچیدگی مسائل و پیدایش نیازهای متعدد و ضرورت دستیابی به توسعه، نیاز به سازمان‌های تخصصی در عرضه مدیریت محلی مانند "دهیاری" ضروری است که در واقع مدیریت اجرایی امور روستا برعهده دهیاری‌ها گذاشته شود. دهیاری‌ها تعامل نزدیک و همیشگی با زندگی مردم روستایی دارند و از این رو، نظر روستاییان درباره اثربخشی فعالیت‌های آن‌ها معیار مهمی در خصوص موفقیت دهیاری‌ها به‌شمار می‌رود و رضایتمندی مردم از عملکرد دهیاری‌ها ضامن موفقیت و تداوم فعالیت آنان و نشانه توفیق مدیریت روستایی در زمینه‌های مهمی چون افزایش اثربخشی و پاسخگویی است. بررسی نتایج نشان می‌دهد که در روستاهای دارای دهیار زن رضایت مردم در حد زیاد و در روستاهای دارای دهیار مرد نتایج رضایتمندی در حد متوسط اظهار شده است. بنابراین با توجه به پیگیری بیشتر زنان و عملکرد بهتر آنان در نواحی روستایی، مردم دارای رضایت بیشتری هستند (جدول ۷). برای مقایسه میزان عملکرد دهیاران زن و مرد بر توسعه روستاهای بخش مرکزی رشت از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که عملکرد دهیاران زن در قیاس با دهیاران مرد در ابعاد کالبدی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی توسعه روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت، در سطح بهتر بوده و دهیاران زن در مقایسه با دهیاران مرد محدوده مورد مطالعه موفق‌تر بوده‌اند. نتایج آزمون نشان داده که میزان عملکرد دهیاران زن در توسعه کالبدی فیزیکی با میانگین ۴/۶۶ موفق‌تر از سایر ابعاد توسعه روستاهای نمونه بوده است. مقدار آماره آزمون فریدمن با درجه آزادی ۳ و سطح معناداری (۰/۰۰) کمتر از حد لازم (۰/۰۵) بوده که نشان‌دهنده تفاوت معناداری بین میزان عملکرد دهیاران زن و مرد در روستاهای مورد مطالعه و وجود ناهمگونی است (جدول ۷).

جدول ۷: سهم متغیرهای عملکرد دهیاران در آزمون فریدمن در توسعه روستاهای بخش مرکزی رشت

رتبه	میانگین	انحراف معیار	متغیر	آماره	نمونه	دهیار زن
۱	۴/۶۶	۰/۶	توسعه کالبدی فیزیکی	۱۴۱/۱	کاسکویر	
۳	۴/۵۶	۰/۶۶	توسعه اجتماعی - فرهنگی	۳	درجه آزادی	
۲	۴/۶۵	۰/۵۷	توسعه اقتصادی	۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۴	۴/۵۲	۰/۸۴	توسعه زیست محیطی			
۶	۳/۲	۰/۷۸	توسعه کالبدی فیزیکی	۷۸۴/۸۶	کاسکویر	دهیار مرد
۷	۳/۱	۰/۶۵	توسعه اجتماعی - فرهنگی	۳	درجه آزادی	
۸	۳	۰/۷	توسعه اقتصادی	۰/۰۰۰	سطح معناداری	
۵	۴/۱	۰/۸۹	توسعه زیست محیطی			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵

نتایج مطالعات نشان می‌دهد که زنان در تمام ابعاد توسعه روستایی، توانسته‌اند فعالیت و تلاش نمایند و به همین دلیل اکثر جمعیت روستا از فعالیت و عملکرد زنان رضایت دارند. براساس نتایج به‌دست آمده از جدول (۷)، مشاهده می‌شود در روستاهای دارای دهیار زن، رضایت مردم از عملکرد دهیار در حد زیاد و در روستاهای دارای دهیار مرد میزان رضایتمندی مردم از دهیار در حد متوسط بوده است. بنابراین با توجه به پیگیری بیشتر زنان در مسائل و مشکلات مختلف روستاها و عملکرد بهتر آنان در نواحی روستایی، روستاییان رضایت بیشتری از عملکرد آنها داشته‌اند به طوری که نتایج آزمون ضریب همبستگی بین عملکرد دهیاران زن با رضایتمندی مردم نیز این واقعیت را با سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای (۰/۰۰) و با میزان ارتباط ۰/۸۶ تایید می‌نماید که نشانه رابطه قوی بین عملکرد دهیاران زن روستاهای بخش مرکزی شهرستان رشت با رضایتمندی مردم می‌باشد.

جدول ۸: نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن بین عملکرد دهیاران زن و نحوه مدیریت

متغیرها	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معناداری	درجه آزادی
عملکرد دهیار زن	**۰/۳۴۵	۰/۰۰۰۱	۳
رضایتمندی	*۰/۸۶	۰/۰۱۴	۲

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).
* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

نتیجه‌گیری

حضور زنان در شوراهای اسلامی روستایی و دهیاری‌ها به‌عنوان دو عرصه مهم در تصمیم‌گیری‌های عمومی روستا پدیده‌ای قابل توجه است. همچنین، باید توجه داشت که صرف حضور زنان در شوراها و دهیاری‌ها برای تحقق مدیریت کارای روستایی کفایت نمی‌کند، زیرا در میدان رقابت مردان سعی دارند که گوی رقابت را به‌نفع خودشان تمام کنند اما خوشبختانه زنان دهیار در سال‌های اخیر با توجه به همت زیاد توانسته‌اند تا از مردان پیشی گیرند، براین اساس عملکرد دهیاران زن و مرد در روستاهای بخش مرکزی براساس مولفه‌های توسعه مورد ارزیابی قرارگرفت؛ نتایج مطالعات در بخش مرکزی نشان می‌دهد که زنان در تمام زمینه‌ها از مردان جلوتر و موفق‌تر عمل نموده‌اند و

نتایج رضایت مردم روستا از عملکرد زنان در تمام زمینه‌ها بیشتر از مردان است که نتایج حاصله از مطالعات میدانی این مسئله را صحت و سقم بیشتری داده است. همچنین، نمونه دیگر از فعالیت زنان در جذب اعتبارات است که تقریباً دو برابر مردان بوده و نیز در زمینه صدور پروانه و نصب سطل زباله در روستاها که در سال ۱۳۹۵ انجام گرفته، موفقیت دهیاران زن دوبرابر دهیاران مرد بوده است. زنان براساس نتایج به دست آمده، با کسب میانگین بالاتر از حد متوسط موفقیت بیشتری نسبت به دهیاران مرد داشته‌اند و همچنین، براساس نتایج حاصله از آزمون فریدمن، با سطح معناداری (۰/۰۰) بالاترین رتبه عملکرد دهیاران زن در حوزه‌های توسعه عمرانی روستا و جذب اعتبار لازم برای روستا بوده که خود گامی بزرگ در روند توسعه روستایی به‌شمار می‌رود. براساس نتایج روش‌های آماری، میزان رضایتمندی از عملکرد دهیاران که براساس آزمون همبستگی اسپیرمن انجام شده، رابطه معناداری با سطح اطمینان ۹۵ درصد و شدت ارتباط ۰/۸۶ که نشانگر رضایتمندی بالای مردم از عملکرد دهیاران زن بوده را مشخص می‌کند. براین اساس نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، با نتایج پژوهش ولستون کرافت (۱۹۹۹) و راورد راد (۱۳۸۳)، مبنی بر ساخته شدن تفاوت‌های دو جنس در جامعه به صورت اجتماعی و نسبت دادن کلیشه‌های جنسیتی به شغل‌های گوناگون، گودرزی (۱۳۸۵) مبنی بر تاثیر وضعیت اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی موجود در جامعه روستایی در حضور و مشارکت زنان روستایی، شادی‌طلب و خانجانی‌نژاد (۱۳۸۹)، اقدسی و همکاران (۱۳۹۳) و روشن‌روان و همکاران (۱۳۹۵) در رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران زن و مثبت بودن روند عملکرد آن‌ها همسو بوده و مطابقت داشته است و با نتایج شادی‌طلب (۱۳۷۷)، باقریان (۱۳۸۶) و زاهدی (۱۳۸۷) همسو نبوده است.

با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، جهت موفقیت بیشتر دهیاران زن راهکارهای زیر را می‌توان پیشنهاد نمود:

- افزایش نقش و سهم زنان در برنامه‌های توسعه روستایی، زیرا هرچه بر نقش اجتماعی، تولیدی و سیاسی زنان در روستاها افزوده شود، بر میزان مشارکت زنان در توسعه روستایی در کنار مردان افزوده می‌گردد.
- اصلاح نگرش مردم و مدیران نسبت به مدیران زن با توجه به اینکه زنان نیمی از جمعیت روستاها را تشکیل می‌دهند و از سرمایه اجتماعی خوبی جهت پیگیری امور مختلف روستاها برخوردارند.
- زنان واجد شرایط باید مورد آموزش‌های پیش از خدمت و حین خدمت قرار بگیرند. ارزیابی کیفیت این دوره‌ها اهمیت زیادی دارد، چرا که دوره‌های پیش از خدمت موجود بسیار شتاب‌زده و سطحی هستند، به طوری که در تلاشند مفاد گوناگونی را در یک هفته ارائه و ارزیابی نیز کنند.
- با توجه به اینکه دهیاران زن در پیگیری مسائل دقیق‌تر از مردان هستند پیشنهاد می‌شود در تمام روستاها دهیاران یک همکار زن در مسائل و امور روستا داشته باشند.

کتابشناسی

۱. اقدسی، سحر؛ بابایی، فرزام و محمدی، علی (۱۳۹۳). نقش زنان تسهیلگر روستایی در آموزش توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست. فصلنامه پایداری، توسعه و محیط‌زیست، سال اول، شماره اول، ۳۱-۳۹؛
۲. ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۴). تحلیلی از تجربه زیسته و مسائل دهیاران زن (مطالعه موردی: استان اصفهان). پژوهش‌های

- روستایی، دوره ۶، شماره ۴، ۷۸۴-۷۶۷؛
۳. باقریان، فرهاد (۱۳۸۷)، رشد هویت زنان ایرانی، تأثیرات نظرات و تصورات بر شکل‌گیری هویت. مجموعه مقالات همایش زن و پژوهش، مرکز مطالعات و تحقیقات زنان، دانشگاه تهران؛
۴. حیدری، حسن (۱۳۸۸)، چالش‌های مدیریت روستایی با تأکید بر عملکرد شورای اسلامی (نمونه موردی شهرستان دیر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، استاد راهنما: دکتر بهروز محمدی یگانه؛
۵. راووداد (۱۳۸۳)، مقایسه نقش شغلی زنان و مردان متخصص. فصلنامه مطالعات زنان، سال دوم، شماره ۱ (۸)؛
۶. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران، چاپ اول، تهران: نشر قومس؛
۷. روشن روان، حمید؛ صدری‌فرد، افسانه و ابراهیمی، سارا (۱۳۹۵)، ارزیابی عملکرد دهیاران زن در فرآیند توسعه روستایی از دیدگاه روستاییان (نمونه موردی: روستای رضاآباد غربی در شهرستان شیروان). نخستین کنگره ملی زنان موفق ایران، تهران، مرکز همایش‌های بین‌المللی توسعه داتیس؛
۸. زاهدی، شهرام (۱۳۸۷)، زنان در عرصه مدیریت. چاپ اول، تهران: نشر مرکز دانشگاهی؛
۹. سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور (۱۳۹۶)، دولت یازدهم، زنان و مدیریت روستایی، دفتر برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه روستایی؛
۱۰. سازمان همیاری‌های کشور (۱۳۸۸)، دفتر مطالعات روستایی؛
۱۱. سریرقی مقدم، تکتم؛ بوذرجمهری، خدیجه و قاسمی، مریم (۱۳۹۵)، ارزیابی عملکرد دهیاران در فرآیند توسعه پایدار روستایی از دیدگاه روستاییان (مورد مطالعه: بخش طرقله شهرستان بینالود). فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، سال ۶، شماره ۱۹، ۱۱۹-۱۳۶؛
۱۲. شادی‌طلب، ژاله و خانجانی‌نژاد، لیلیا (۱۳۸۹)، بررسی نگرش روستاییان نسبت به توانایی مدیریت اجرایی زنان در حوزه دهیاری. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره چهارم، ۱۳۵-۱۶۰؛
۱۳. شادی‌طلب، ژاله (۱۳۷۷)، مدیریت زنان، ضرورت تغییر رفتار در نقش مدیریت. مجموعه مقالات همایش جامعه‌شناسی و مدیریت. انجمن جامعه‌شناسی و سازمان مدیریت صنعت؛
۱۴. فرهانی، حسین و آیین‌مقدم، فاطمه (۱۳۹۱)، ارزیابی عملکرد و کارایی دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی در فرآیند توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان سرود جنوبی در شهرستان بویراحمد)، چشم‌انداز جغرافیایی سال هفتم، شماره ۱۸، ۱۱۸-۱۲۷؛
۱۵. مولایی هاشجین، نصرالله (۱۳۷۹)، مفهوم، تعریف و ضرورت برنامه‌ریزی توسعه روستایی. مجله سپهر، دوره نهم، شماره سی‌وسوم،
۱۶. مهربخش، زهرا (۱۳۹۵)، تحلیل عملکرد دهیاران زن در فرآیند توسعه روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان رشت). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، استاد راهنما: دکتر عیسی پوررمضان؛

17. Irwin, R., (2009), *Dancing in the Lion's den: women leaders in local government*, Ph.D. thesis, Southern Cross University, Lismore, NS;
18. Turner, J.H., (1999), *The Structure of Sociological Theory*, Dorsey Press, University of California, Seventh Edition;
19. Wood, J.T., (1999), *Gender Lives, Communication, Gender and Culture*, Canada: Wadsworth Publishing Inc. 3rd Ed.